

SOUTH AFRICA / JUDGMENT

Heymans v Van Tonder (1)

(406/83) [1985] ZASCA 43; [1985] 2 All SA 389 (A) (29 May 1985)

[1985] ZASCA 43

COURT

Supreme Court of Appeal

BEFORE

RABIE HR, JANSEN AR, JOUBERT AR, VILJOEN AR,
HEFER AR

CASE / FILE NUMBER

406/83

Source: saflii.org · Research copy typeset by Esheria. Not court-issued or certified.

Saaknommer: 406/83

WHNPAUL JACOBUS HEYMANSAppellant

enBEATRICE ALETTA VAN TONDER(gebore VAN DER WESTHUIZEN,voorheen HEYMANS)

Respondente

JOUBERT, AR.

IN DIE HOOGGEREGSHOF VAN SUID-AFRIKA

APPELAFDELING

In die saak tussen

PAUL JACOBUS HEYMAN5 Appellant

en

BEATRICE ALETTA VAN TONDËR Respondente

(gebore VAN DER WESTHUIZEN,voorheen HEYMANS)

Coram:' RABIE, HR et JANSEN, JOUBERT, VILJOEN, HEFER ARR

Verhoor: 9 Mei 1985

Gelewer: 29 Mei 1985

UITSPRAAK

JOUBERT, AR

/Die.....

2

Die appellant is die seun van die egpaar

Paul Jacobus Heymans (die testateur) en Beatrice Aletta

Heymans (die testatrise) wat buite gemeenskap van goedere

met mekaar getroud was en wat op 15 Desember 1958 'n

gesamentlike testament verly het. Daarin het hulle hul

onderskeie boedels as een gesamentlike boedel saamgesmelt

vir doeleindes van beskikking daaroor (klousule 2). Hulle

het ook die langsewende benoem as die enigste erfgenaam

van die gesamentlike boedel by die dood van die eerssterwende

onderhewig aan twee voorwaardelike fideicommissa ten

aansien waarvan die appellant die fideikommissêre

begunstigde of erfgenaam is {klousule 3 en 4). Die

/testateur.....

3

testateur is as eerssterwende op 8 Junie 1975 oorlede en

die testatrise het as langsewende die voordele onder die

gesamentlike testament geadieer. Op 26 Mei 1981 het

die testatrise hertrou met ene Van Tonder. Die appellant

het op 1 Desember 1981 in die Oranje Vrystaatse Provinsiale

Afdeling 'n aksie teen die testatrise as verweerderes (tans

respondente) ingestel vir 'n bevel:

(1) wat haar gelas om 'n inventaris van alle boedelbates

in haar besit op die datum van haar hertroue met

die waardes daarvan, soos op gemelde datum, aan hom

te verskaf;

(2) wat debattering van die waardes van die boedelbates
gelas;

/3. wat4(3) wat haar gelas om helfte van sodanige waardes plus
rente aan hom te betaal; en

(4) wat haar gelas om die koste te betaal.

Op die pleitstukke was haar standpunt dat sy slegs 'n
inventaris ten aansien van sommige boedelbates soos op
datum van die afsterwe van die testateur teen die waardes
op gemelde datum toepaslik moet opstel en aan die appellant
as eiser lewer. Toe DE WET R die saak op 7 Desember
1982 verhoor het, het die partye ooreengekom om geen
getuienis voor te lê nie. Hulle het die hof a quo versoek
om die volgende drie geskilpunte te besleg:

1. Watter bates vorm die gesamentlike boedel waarop
die eiser (appellant) volgens die bepalings van die gesamentlike testament aanspraak het ? /2.
Op

52. Op watter datum moet die waarde van die boedelbates
bepaal word d.w.s. die datum van die oorlye van die
testateur of die datum van hertroue van die testatrise
as langsewende ?

3. Is die verweerderes (respondente) verplig om helfte
van die waarde van die boedelbates, soos supra bepaal,
uit te betaal of is sy geregtig om sekuriteit te stel
en indien laasgenoemde moet die sekuriteit vrugtedraend
wees of nie ?

Op 23 Desember 1982 is die uitspraak van die hof a quo
gelewer wat in 1983(2) SA 242(0) gerapporteer is. Die
eerste geskilpunt is ten gunste van die appellant beslis,

nl. dat die boedelbates alle voorwaardelike vorderingsregte
/insluit.....6insluit. Die tweede geskilpunt is ook ten gunste van
die appellant beslis nl. dat die testateurs in klousule
3 van. die gesamentlike testament bedoel het dat dit die
waarde van die boedelbates ten tyde van die hertroue van
die langsewende is. Die derde geskilpunt is ten gunste
van die respondente beslis nl. dat klousule 3 van die
gesamentlike testament verleen aan die langsewende 'n keuse
om by hertroue óf helfte van die waarde van die gesamentlike
boedel aan die appellant uit te betaal òf om aan hom
sekuriteit daarvoor te gee tot bevrediging van die Meester.
Omdat 'n bepaling ontbreek dat die sekuriteit rentedraend
moet wees, was dié bedoeling van die testateurs dat
sekuriteit gestel word sonder om rentedraend te wees.
/Geen7Geen kostebevel is verleen nie.

Tans kom die appellant in hoër beroep
na hierdie Hof teen die uitspraak van die hof a quo t.o.v
die derde geskilpunt.

Klousules 3, 4 en 5 van die gesamentlike
testament lui soos volg:

"3. Ons stel aan as enigste erfgenaam van onsgehele gesamentlike boedel en bate, roerend en
onroerend en waar ookal geleëen of ons dit nou besit of wel in die toe=koms mag besit deur
terugvalling, verwagting of toeval, die langsewende van ons, onder=worpe egter aan die
voorwaarde dat indien die langsewende van ons hertrou, sal hy of sy 'n bedrag gelykstaande aan
een-helfte ($\frac{1}{2}$) van die waarde van ons gesamentlike boedelaan ons seun PAUL JACOBUS
HEYMANS (gebore op 5 Oktober 1951) uitbetaal of versekureertot bevrediging van die Meester
van die

Hooggeregshof.

/4. Indien

4. Indien ons gelyktydig te sterwe kom, of indien die langsewende van ons te sterwe kom sonder om 'n Testament na te laat, dan stel ons hiermee aan as die enigste en universele erfgenaam van ons gehele ge= samentlike boedel en bate of van wat daarvan mag oorbly by die dood van die langsewende van ons, ons seun, PAUL JACOBUS HEYMANS (gebore op 5 Oktober 1951). 5. Ons stel die langsewende van ons as Eksekuteur of Eksekutrise van ons Testament, Beredderaar of Beredderaarster van ons boedel, asmede Voog of Voogdes van ons genoemde minderjarige seun, PAUL JACOBUS HEYMANS en vergun aan mekaar wedersyds

alle sodanige mag soos deur die Wet toegelaatword en veral die mag van assumpsie."

(My onderstreping).

Klousules 3 en 4 bevat die gesamentlike

beskikking van die testateurs oor hul gesamentlike boedel. In klousule 3 stel die eerssterwende die langsewende aan

/as.....

9as enigste erfgenaam van die gesamentlike boedel by diedood van die eerssterwende. In die alternatief stel die testateurs gesamentlik hul seun (die appellant) aan as die enigste erfgenaam van die gesamentlike boedel indien beidetestateurs gelyktydig te sterwe kom (klousule 4).

Die testateurs het dus wel rekening gehou met die moontlikheid dat hul seun die hele gesamentlike boedel as hul enigste erfgenaam kan erf indien hulle' gelyktydig te sterwe kom. Wat erfstelling betref, is die posisie dan dat die langsewendedie enigste erfgenaam van die gesamentlike boedel is waareen van die testateurs as eerssterwende voor die langsewendesterf. Dog waar beide testateurs gelyktydig sterf, is hul

seun die enigste erfgenaam van die gesamentlike boedel.

/Die 10

Die erfstelling van die langsewende as

enigste erfgenaam van die gesamentlike boedel by die dood van die eerssterwende (klousule 3) is egter onderhewig aan twee voorwaardelike fideicommissa wat in klousules 3 en 4 beliggaam is.

Volgens klousule 4 is die erfstelling van

die langsewende as fiduciarius / fiduciaria onderhewig aan

'n voorwaardelike fideicommissum residui indien die langsewende sonder 'n testament te sterwe kom in welke geval

hul seun die fideikommissêre erfgenaam is van wat oorbly van
die gesamentlike boedel by die dood van die langsewende
Volgens klousule 3 is die erfstelling van

/n

11

'n voorwaardelike fideicommissum indien die langsewende
hertrou in welke geval die langsewende helfte van die
waarde van die gesamentlike boedel aan hul seun as
fideikommissêre begunstigde moet "uitbetaal of versekureer
tot bevrediging van die Meester". Die vraag is wat beteken
die sinsnede "uitbetaal of versekureer tot bevrediging van
die Meester" in klousule 3- Na my mening werp klousule
4 op sigself geen lig op die betekenis van hierdie sinsnede
in klousule 3 nie. Die gemelde sinsnede veroorsaak on=
duidelikheid oor wanneer die uitbetaling moet geskied deur
"uitbetaling" en "versekureer" met mekaar te kontrasteer.

Die vraag is wanneer vind dies venit plaas volgens klousule 3

/Dit

12

Dit was namens die respondente aangevoer
dat die bedoeling van die testateurs duidelik uit die
bewoording van klousule 3 blyk, naamlik dat die langsewende
by hertroue 'n keuse het om helfte van die waarde van die
gesamentlike boedel óf dadelik aan hul seun uit te betaal
òf om sekerheid aan die Meester te stel vir die eventuele
uitbetaling daarvan aan hom, soos die hof a quo beslis het
So 'n vertolking verg dat daar aan die einde van klousule
3 woorde soos "solank die langsewende besluit om nie uit

te betaal nie" of woorde met 'n soortgelyke betekenis ingelees moet word. Die effek van klousule 3 is dan dat die appellant as fideikommissêre begunstigde op die /oomblik

13

oomblik van die hertroue van die respondente as fiduciaria 'n gevestigde reg verkry het om aanspraak te maak op helfte van die waarde van die gesamentlike boedel. Dies cedit vind derhalwe plaas op die oomblik van die hertroue van die respondente, d.w.s. op 26 Mei 1981, maar die uitbetaling aan die appellant kan na keuse van die respondente òf by haar hertroue geskied òf uitgestel word solank sy dit goedvind - desnoods tot haar oorlye. Dies venit word dus deur die respondente bepaal en dit kan plaasvind by haar hertroue 6f gedurende haar lewe òf selfs by haar oorlye waar sy versuim het om dit uit te oefen terwyl sy nog in lewe was. Die vasstelling van die tydstip wanneer dies venit aanbreek, hang nie van objektiewe feite af wat in die gesamentlike /testament

14

testament deur die testateurs aangedui is nie maar van die respondente se willekeurige wilsbesluit. Dit kan enige oomblik wees vanaf haar hertroue tot haar oorlye. Dit bring mee dat dies venit 'n volkome onsekere tydstip is wat geheel en al van die willekeurige wilsbesluit van die respondente na haar hertroue afhang. Die appellant mag selfs voor die respondente te sterwe kom nadat sy hertrou het en dan moet sy boedel wag totdat die respondente

besluit om die datum van uitbetaling te bepaal. Na my mening maak 'n dergelike vertolking klousule 3 nie vatbaar vir 'n redelike vertolking nie. Vergelyk die uitspraak van hierdie Hof in C.I.R. & Others v Sive's Estate 1955(1) SA 249(A) op bl 260 C, gelees met die uitspraak /in

15

in Van der Merwe v Viljoen 1953(1) SA 60 (A) op bl 65 C-D, oor die beginsels wat geld by die inlees van woorde in 'n testament, ewe-as in 'n kontrak, by wyse van noodsaaklike implikasie ten einde 'n testament vatbaar te maak vir 'n redelike vertolking.

Klousule 3 is ook vatbaar vir 'n ander vertolking wat verg dat aan die einde daarvan die woorde "solank ons seun minderjarig is" ingelees moet word. Die effek van klousule 3 is dan dat die appellant as fideikominissêre begunstigde op die oomblik van die hertroue van die respondente as fiduciaria 'n gevestigde reg verkry om aanspraak te maak op helfte van die waarde van die /gesamentlike

16

gesamentlike boedel ongeag of die appellant op daardietyd stip meerderjarig of minderjarig is. Dies ceditvind derhalwe plaas op die oomblik van hertroue van dierespondente, d.w.s. op 26 Mei 1981, ongeag die ouderdomvan die appellant. Wat die uitbetaling aan die appellantbetref, val dit saam met die hertroue van die respondenteindien hy op daardie tyd stip meerderjarig is. Dies cediten dies venit val saam indien die appellant by hertrouevan die respondente meerderjarig is. Dog indien hyminderjarig by die hertroue van die respondente is danvind dies cedit wel plaas maar die uitbetaling vind eersplaas wanneer hy meerderjarigheid bereik (dies venit)terwyl die respondente verplig is om hangende sy meerder= jarigwording sekerheid tot bevrediging van die Meester

/vir 17

vir die uitbetaling te stel. Volgens hierdie vertolking van klousule 3, waarop die appellant hom beroep het, vind dies venit plaas by die hertroue van respondente indien die appellant dan meerderjarig is terwyl uitbetaling uitgestel word totdat hy meerderjarigheid bereik indien hy by die hertroue van die respondente nog minderjarig is. Dies venit word deur objektiewe feite bepaal nl die meerderjarigheid van of bereiking van meerderjarigheid deur die appellant waarby die respondente hoegenaamd geen keuse het nie. Sy is verplig om by haar hertroue die uitbetaling aan die appellant te doen indien hy meerderjarig is of wanneer hy meerderjarig word indien hy minderjarig is.

/Steun18Steun vir hierdie benadering kan in die gesamentlike testament gevind word deurdat daar in klousule 3 sowel as in klousule 4 'n indicium is deurdat die testateurs uitdruklik vermeld dat die appellant op 5 Oktober 1951 gebore is. Hierdie feit dat hulle tweekeer sy geboortedatum vermeld, is 'n baie sterk aanduiding dat hulle by die opstel van hul gesamentlike testament steeds die jeugdigheid van die appellant in gedagte gehad het. Die appellant was toe 7 jaar oud. In klousule 5 het hulle die langselewende as voog/voogdes van hul minderjarige seun aangestel. Hierdie vertolking van klousule 3 met die inlees aan die einde daarvan van die woorde "solank ons seun minderjarig is" is nie alleen meer logies nie maar dit is ook billiker en waarskynliker

19

waarskynliker as die ander vertolking van klousule 3 wat aan die langsewende by hertroue 'n keuse gee om uit te betaal of sekerheid te stel vir 'n onbepaalde termyn wat deur die langsewende se willekeurige wilsbesluit bepaal word ongeag die leeftyd van die testateurs se seun. Volgens die vertolking van klousule 3 wat die appellant voorstaan, is die appellant by hertroue van die respondente geregtig op uitbetaling indien hy dan meerderjarig is, en indien hy minderjarig is sodra hy meerderjarig word. Hy kan dan die geld wat aan hom uitbetaal word, aanwend soos hy goedvind sonder om in 'n toestand van onsekerheid oor die uitbetaling gehou te word wanneer die respondente uiteindelik /haar

20

haar keuse gaan uitoefen om die uitbetaling aan hom te doen indien die vertolking van klousule 3 sou geskied

op die wyse wat die respondente voorstaan. Teregmaak Steyn, Law of Wills in South Africa, 2e druk,

bl 54 die volgende stelling:

"In dealing with the wills of parents a construction which is benign and in accordance with their natural affection towards their children must, in cases of doubt, be preferred to one that is harsh and repugnant."

In die lig van die voorgaande is ek van oordeel dat die vertolking wat die appellant van klousule 3 /voorstaan

21

voorstaan en wat verg dat aan die einde daarvan die woorde "solank ons seun minderjarig is" ingelees word die juiste vertolking van klousule 3 is. In die onderhawige geval was die appellant reeds meerderjarig

toe die respondente op 26 Mei 1981 hertrou het. Dies
cedit en dies venit het op gemelde datum saamgeval.

Die resultaat is dan soos volg :

1. die appèl slaag met koste.
2. die uitspraak van die hof a quo word in die
volgende mate gewysig :

/"Die

22

"Die derde geskilpunt word ten gunste van
die eiser uitgewys deurdat die verweerderes
verplig is om helfte van die waarde van die
bates soos op die datum van haar hertroue op
26 Mei 1981 aan die eiser te betaal.

C.P. JOUBERT, AR

RABIE HR }JANSEN AR)HEFER AR)

Stem saam.

Source & reproduction note

Judgment wording, source notices and original paragraph numbers are retained. Esheria supplies the layout and this PDF's page numbers; these are not the source pagination. This is a research copy, not an official or certified court document. Check quotations, citations and publication restrictions against the original source before relying on it.

ORIGINAL SOURCE <https://www.saflii.org/za/cases/ZASCA/1985/43.html>

CASE PAGE <https://chat.esheria.ai/case-law/south-africa/heyman-v-van-unknown-topic-asca-1985>

Prepared on 11 October 2026 · Esheria